

בס"ד, כ"ו תשרי התשפ"ו

זבחים ל"ד – טמא שאכל קודש לפני זריקה, העלאת קורבן פסול, ודיני "שיריים" ו"דחוי"

שאלות:

1. בנצי אכל בשר קדשים של פיגול, האם יש לו עונש כרת?

השלמת הדין באכילת קודש לפני זריקה

הגמרא ממשיכה את הדין מהדף הקודם בשיטת ריש לקיש, שלומד מהפסוק "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע" גם איסור נגיעה וגם איסור אכילה, ומקשה עליו קושיה נוספת. הגמרא אומרת שהפסוק הזה נצרך ללימוד נוסף: דינו של טמא שאכל בשר קודש לפני זריקת הדם (כשהבשר עדיין אסור באכילה). גם בנושא הזה יש מחלוקת: שריש לקיש אומר: לוקה. ורבי יוחנן אומר: לא לוקה.

○ הסבר המחלוקת:

- לשיטת ריש לקיש, הפסוק אומר "בְּכָל קֹדֶשׁ", והמילה "בכל" באה לרבות גם בשר שלפני זריקה.

- לשיטת רבי יוחנן, האיסור נלמד מגזרה שווה "טומאתו-טומאתו". הפסוק שממנו נלמד העונש ("וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשָׂר... וְטִמְאַתּוֹ עֲלָיו וְנִכְרְתָהּ") נאמר בהקשר של בשר שהותר לטהורים ("כֹּל טְהוֹר יֹאכַל בְּשָׂר"), כלומר – רק לאחר זריקת הדם. מכיוון שהעונש חל רק לאחר זריקה, כך גם האזהרה שנלמדת ממנו.

○ היקף המחלוקת (טומאת הגוף של האוכל מול טומאת הבשר):

- שיטת אביי: המחלוקת היא רק בטומאת הגוף. אבל בטומאת בשר (טהור שאכל בשר טמא) לפני זריקה, כולם מודים שלוקים. הוא לומד את זה מהכפילות בפסוק "וְהִבְשֵׁר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טִמְאָה לֹא יֹאכַל... וְהִבְשֵׁר", שממנה לומדים לרבות אפילו עצים ולבונה, שחיבת הקודש מכשירה אותם לקבל טומאה. קל וחומר לבשר לפני זריקה.

- שיטת רבא: המחלוקת היא רק בטומאת הגוף. אבל בטומאת בשר לפני זריקה, כולם מודים שלא לוקים. הוא סובר שהפסוק הזה של הבשר (יט) צמוד לפסוק הכרת בטומאת הגוף (כ), ולכן גם האיסור בטומאת בשר לא חל לפני זריקה.

- הקושיה על רבא ותירוצו: הגמרא מקשה על רבא מהריבוי שכולל עצים ולבונה. רבא מתרץ שהריבוי נאמר רק על דברים שאין להם מתירים (כמו עצים ולבונה), ולכן הם קודשו בכלי שרת. מרגע זה, דינם כאילו כבר "קרבו כל מתיריהם", והאיסור חל עליהם, בניגוד לבשר שלפני זריקה, שעדיין לא קרבו מתיריו (כפי שיילמד בדף מג).

2. צביקה הביא צבי לבית המקדש האם הוא כשר לקורבן?

העלאת קורבן פסול על המזבח

הגמרא עוברת לדון במחלוקת חדשה לגבי העלאת קורבן פסול על המזבח.

○ האם המחלוקת היא על בהמה טמאה?

- בהתחלה הגמרא מציגה מחלוקת: **ריש לקיש** אומר שהמעלה איברי בהמה טמאה על המזבח לוקה (מ"לאו הבא מכלל עשה" – כלומר, מכיוון שהתורה ציוותה להקריב בהמה טהורה, משמע שאסור להקריב טמאה, וזו עבירה על לאו), ואילו **רבי יוחנן** אומר שלא לוקים על כך.
- **קושיית רבי ירמיה: רבי ירמיה** מקשה על **ריש לקיש** מברייתא לגבי אכילת בהמה טמאה ("אתה תאכלו" – ולא טמאה), שם נאמר במפורש ש"לאו הבא מכלל עשה" נחשב כ"עשה" בלבד (ולא לאו שחייבים עליו מלקות).
- **הסבר רבי יעקב: רבי יעקב בר תחליפא** מסביר ל**רבי ירמיה** שהמחלוקת היא לא על בהמה טמאה (שעליה כולם מודים שאין מלקות), אלא על מקרה אחר.
- המחלוקת היא האם יש איסור עשה **בהעלאת חיה טהורה** (שאינה ראויה לקורבן) על המזבח:
 - **ריש לקיש** אומר: לא עובר על כלום, כי הציווי להביא בהמה הוא רק "למצווה", ולא איסור על חיה.
 - **רבי יוחנן** אומר: עובר בעשה ("בהמה – כן, חיה – לא").

○ הכרעת הגמרא (קושיית רבא):

- **רבא** מביא ברייתא מפורטת שפוסקת נגד **ריש לקיש**. הברייתא מסבירה שאילו נאמר רק "מן הבהמה", היינו חושבים שגם חיה כלולה (כמו בפסוקי מאכלות אסורות). לכן התורה הוסיפה "**מן הבקר ומן הצאן**", כדי למעט חיה.
 - יתר על כן, הברייתא מדגישה שהתורה חזרה על המיעוט הזה, כדי ללמד שהעלאת חיה אינה רק "לא למצווה", אלא היא פסולה לחלוטין, כמו תלמיד שהביא שעורים כשרבו ביקש ממנו במפורש "רק חיטים". בכך, והגמרא פוסקת תיובתא נגד **ריש לקיש**.
3. אפרים, כהן מתלמד, זרק בטעות את דם הקורבן מחוץ לעזרה. האם אפשר להציל את הקורבן?

דיני "שיריים" ו"דחוי" בעבודת הדם

- הגמרא חוזרת למשנה ודנה בשאלה האם פעולה פסולה של זריקת דם הופכת את הדם הנותר ל"שיריים" (שנשפכים ליסוד המזבח) או ל"דחוי" (שנפסל לחלוטין ונשפך לאמה שבעזרה). הגמרא מביאה שלוש גרסאות שונות לשאלה הזו.
- **גרסה ראשונה (ריש לקיש לרבי יוחנן):** אם אדם פסול זרק את הדם, האם הדם הנותר בבהמה נחשב "שיריים"? **רבי יוחנן** עונה שרק זריקה שמועילה בה מחשבת פיגול (כמו חוץ לזמנו, שיש לה תוקף מהתורה) הופכת את השאר לשיריים, אבל לא זריקה של אדם פסול.
 - **גרסה שנייה (רב זביד):** **ריש לקיש** שאל את **רבי יוחנן** על כוס דם פסול (למשל, שיצא מחוץ לעזרה) שנזרק על המזבח – האם הוא הופך את הדם שבצוואר הבהמה לשיריים, כך שלא ניתן יותר לתקן? **רבי יוחנן** ענה לו שהדין תלוי בשאלת אדם פסול: אם אדם פסול עושה שיריים, גם כוס פסול עושה, ואם לא – אז לא.
 - **גרסה שלישית (רב ירמיה מדיפתי):** **אביי** שאל את **רבה**: אם קיבלו דם חטאת בשתי כוסות, ונתנו את כל ארבע המתנות מכוס אחד, מה דינה של הכוס השנייה, האם היא "שיריים" או "דחוייה"?

▪ **תשובת רבה:** שזו מחלוקת תנאים, שתלויה בדרשת שני פסוקים:

- בחטאת נשיא נאמר "אֶת דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ".
 - בחטאת יחיד נאמר "וְאֶת כָּל דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ".
 - **דעת חכמים:** הפסוק "אֶת דָּמוֹ" שנאמר בחטאת נשיא, מלמד שרק הכוס שממנה נתנו את המתנות נשפכת ליסוד. הכוסות האחרות נחשבות "דחיות" ונשפכות לאמה. (רק במקרה שנתנו מתנה אחת מכל כוס, אז כל הכוסות נשפכות ליסוד).
 - **דעת רבי אלעזר ברבי שמעון:** הפסוק "וְאֶת כָּל דָּמָהּ" שנאמר בחטאת יחיד, מלמד שכל הכוסות נחשבות "שיריים" ונשפכות ליסוד. הפסוק "אֶת דָּמוֹ" שנאמר בחטאת נשיא, בא למעט את הדם שנשאר בצוואר הבהמה, שהוא נשפך לאמה.
4. השעיר המשתלח של יום הכיפורים מת פתאום, צריך להביא עכשיו שעיר אחד חדש או שניים?

דין "דחוי" ו"כל שבידו"

הגמרא דנה במשנה, שמפרטת מספר מקרים (נתן לפסול, לשמאל, לכלי חול) שבהם הדם לא נפסל וניתן להחזירו ולהכשירו.

- בהתחלה, הגמרא מסבירה למה היה צורך לפרט את כל המקרים. אם היה נכתב רק מקרה אחד, היינו חושבים שההיתר נאמר רק בו בגלל צד קולא ייחודי שיש בו (למשל, שטמא ראוי לעבודת ציבור, או שליד שמאל יש צד הכשר ביום כיפור), ולא בשאר המקרים.
- **הגמרא מקשה למה הדם לא נדחה?** למה באמת במקרים האלו הדם לא נחשב "דחוי"? הרי הוא נפסל לרגע!

▪ **תירוץ ראשון (רב ירמיה מדיפתי בשם רבא):** שהמשנה היא כשיטת **חנן המצרי**.

שסובר שאין דין "דחוי" בדם, והוא אומר את זה בשיטה המקילה ביותר במחלוקת על שעירי יום הכיפורים. במקרה שאחרי ההגרלה מת אחד השעירים, ישנן שלוש דעות: יש אומרים שאפילו בעלי חיים נדחים (וצריך להביא זוג חדש), יש אומרים שרק דם לאחר שחיטה נדחה, ואילו **חנן המצרי** סובר שאין דיחוי בכלל, ואפילו אם מת השעיר המשתלח לאחר שחיטת חברו, דם השעיר שנשחט לא נדחה, אלא מביאים שעיר אחר ו"מזווגים" אותו לדם הקיים.

▪ **תירוץ שני (רב אשי):** הכלל הוא: "כל שבידו לתקן – לא הוי דחוי". מכיוון שבמקרים האלו ניתן פשוט להחזיר את הדם לכשרות, הוא לא נדחה. לעומת זאת, במקרה של שעיר המשתלח שמת, אין ודאות שניתן להשיג שעיר אחר, ולכן שם הדם נדחה.

▪ **הוכחה לתירוץ רב אשי:** רב שייא מוכיח את שיטת רב אשי מדעת **רבי יהודה**. אף על פי ש**רבי יהודה** סובר שיש דין דחוי (ואם מת המשתלח ישפך הדם), בברייתא הוא אומר שהיו ממלאים כוס אחת מדם התערובת של כל קורבנות הפסח שנשפך על הרצפה, וזורקים אותו זריקה אחת כנגד היסוד. מכאן רואים שכש"בידו לתקן", הדם לא נחשב דחוי.

הגמרא תמשיך לדון בתקנה הזו של **רבי יהודה** בדף הבא.